

Το γαλλικό και ολλανδικό Όχι ή η Ευρώπη που υπερασπίζεται τον εαυτό της

Η καθαρή απόρριψη του «όχι» Ευρωσυντάγματος από τους Γάλλους και τους Ολλανδούς στο σχετικό δημοψήφισμα τάραξε τα λιμνάζοντα ύδατα στην Ε.Ε. και χάλασε την βολή των ελίτ. Το πιο σημαντικό απ' όλα, όμως, είναι ότι εκ των πραγμάτων έφερε στο τραπέζι όλα τα μεγάλα ζητήματα για το μέλλον του ενοποιητικού εγχειρήματος, που μέχρι τώρα υποκαθίσταντο από τα διακυβερνητικά παζάρια. Οι κυβερνήσεις και η κοινοτική γραφειοκρατία των Βρυξελλών υποχρεώθηκαν να εγκαταλείψουν την αυταρέσκειά τους και να λάβουν σοβαρά υπόψη το βαρυσήμαντο πολιτικό μήνυμα των πολιτών. Η Γαλλία είναι σκληρός πυρήνας της Ένωσης και πολύ μεγάλη χώρα για να αντιμετωπίσουν το «όχι» της με την γνωστή μέθοδο της επανάληψης του δημοψηφίσματος μέχρι να προκύψει «ναι»!

Πίσω από το «όχι», άλλωστε, δεν υπάρχει ο κλασικός ευρωσκεπτικισμός. Αυτόν θα τον δούμε να εκδηλώνεται, όταν και εάν πραγματοποιηθεί δημοψήφισμα στην Βρετανία. Στην Γαλλία και στην Ολλανδία, το «όχι» αντανακλά κατά κανόνα την δυσφορία για τον νεοφιλελεύθερο προσανατολισμό της Ε.Ε. και την αποδυνάμωση του κοινωνικού κράτους, για τα υψηλά ποσοστά ανεργίας και τα χαμηλά ποσοστά ανάπτυξης, για το δημοκρατικό έλλειμμα και την απροθυμία πολιτικής χειραφέτησης. Γιατί η αλήθεια είναι ότι το Ευρωσύνταγμα έχει ιδεολογικό χρώμα. Δεν είναι τυχαίο, βεβαίως, ότι θεοποιεί την έννοια του ανταγωνισμού και αγωνιωδώς, αλλά αθέμιτα, επιχειρεί να επιβάλει και κατοχυρώσει ένα είδος οικονομικής πολιτικής!

Ο κοινός παρονομαστής του ετερόκλητου μετώπου της απόρριψης του Ευρωσυντάγματος είναι η άρνηση του κατεστημένου πολιτικοοικονομικού μονοδρόμου, στον οποίο οι ελίτ έχουν τροχοδρομήσει την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Και μ' αυτή την έννοια, για μία ακόμα φορά στην ιστορία της, η Γαλλία πρωτοπόρησε κι άνοιξε δρόμο για όλη την Γηραιά Ήπειρο. Αναμφίβολα, στο «όχι» διοχετεύθηκαν και φόβοι και ποικίλες άλλες κοινωνικές και πολιτικές δυσaréσκειες. Ενίοτε και αντιφατικές μεταξύ τους. Αυτό, όμως, συμβαίνει πάντα σε τέτοιες περιπτώσεις. Όσοι επικαλούνται ως επιχείρημα ότι η απόρριψη δεν ήταν τίποτα άλλο από στείρα φοβική αντίδραση, που δεν υπηρετεί καμία προοπτική, παρακάμπτουν την ουσία. Στην πραγματικότητα, συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο.

Το σημαντικότερο είναι ότι η γαλλική απόρριψη λειτούργησε σαν καταλύτης για να εκδηλωθεί πολιτικά η παρεμφερής δυσaréσκεια, που περισσότερο ή λιγότερο υπάρχει και στις άλλες κοινωνίες. Μέχρι τώρα, σε πολλές χώρες-μέλη το πλέγμα του «επαρχιώτικου ευρωπαϊσμού» εμπόδιζε αυτή την δυσaréσκεια να εκδηλωθεί με την μορφή της αμφισβήτησης των κοινοτικών θεσμών. Στην Ελλάδα δεν υπήρχε μόνο αυτό το πλέγμα. Μας επηρέαζε αποφασιστικά και το γεγονός ότι θεωρούμε την συμμετοχή μας στην Ε.Ε. ως πολιτικό πλεονέκτημα. Κι ακόμα πιο συγκεκριμένα ως μία εγγύηση για το ανοικτό πρόβλημα εθνικής ασφαλείας, που αντιμετωπίζουμε λόγω του τουρκικού επεκτατισμού. Είναι γι' αυτούς τους λόγους, που εάν είχε προκηρυχθεί δημοψήφισμα, οι Έλληνες δεν θα είχαν διοχετεύσει την δυσaréσκειά τους στην καταψήφιση του Ευρωσυντάγματος.

Εντούτοις, η κυβέρνηση Καραμανλή προτίμησε η κύρωση να γίνει από το Κοινοβούλιο, επιβεβαιώνοντας το χρόνιο έλλειμμα δημοκρατικής ουσίας. Το ελληνικό «ναι», λοιπόν, προέκυψε έπειτα από έναν μάλλον τυπικό κι ατροφικό κοινοβουλευτικό διάλογο, ο οποίος δεν διαχύθηκε ούτε κατ' ελάχιστον στους κόλπους της κοινωνίας. Οι Έλληνες — ακόμα και οι διαμορφωτές της κοινής γνώμης — γνωρίζουν ελάχιστα για την συνταγματική συνθήκη. Το πολιτικό σύστημα και τα ΜΜΕ απέφυγαν να ανοίξουν μία δημόσια συζήτηση. Το ίδιο είχε συμβεί και με άλλες βαρυσήμαντες επιλογές, όπως η κύρωση της Συνθήκης του Μάαστριχτ, η προσχώρηση στην ΟΝΕ και πιο πρόσφατα η πορεία ένταξης της Τουρκίας στην Ε.Ε. Σ' όλα αυτά τα κρίσιμα ζητήματα, τα δύο μεγάλα ελληνικά κόμματα φρόντισαν — διά παραλείψεων — να αφήσουν την κοινωνία στο περιθώριο. Ήταν το γαλλικό «όχι», που κέντρισε το ενδιαφέρον και προκάλεσε μία κάποια συζήτηση.

Ανεξαρτήτως, πάντως, του γεγονότος ότι ορισμένες χώρες επέλεξαν την δημοκρατική οδό του δημοψηφίσματος κι άλλες όχι, υπάρχει το ευρύτερο πρόβλημα της αποξένωσης των πολιτών από το εγχείρημα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Τα υψηλά ποσοστά αποχής στις ευρωεκλογές του Ιουνίου 2004 ήταν ένα μήνυμα, που δεν έγινε επαρκώς αντιληπτό. Ενδεικτική η περίπτωση του τότε προέδρου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου Πατ Κοξ, ο οποίος είχε τότε εκφράσει την απογοήτευσή του για τον «επαρχιωτισμό» των ψηφοφόρων, που δεν εννοούν να συμμεριστούν τα υψιπετή οράματα της γραφειοκρατίας των Βρυξελλών!

Η αποχή στις ευρωεκλογές και το «όχι» στο Ευρωσύνταγμα δεν ταυτίζονται με την άρνηση. Υπάρχει βεβαίως κι αυτή, αλλά παραμένει μειοψηφικό φαινόμενο. Στην πλειοψηφία τους οι πολίτες υποστηρίζουν την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, αλλά δεν συγκινούνται από τους υφιστάμενους θεσμούς. Ίσως, γιατί το ιστορικό αυτό εγχείρημα ξεκίνησε και παραμένει κατεξοχήν μία υπόθεση των ελίτ. Παρά τις διαφορές για πολλά ζητήματα, στη Γηραιά Ήπειρο έχει σφυρηλατηθεί μία κοινή ταυτότητα, η συνείδηση μίας κοινής προοπτικής. Το υπόβαθρό της είναι οι κοινές αξίες, η πίστη στη δημοκρατία, στο κοινωνικό κράτος, στην ποιότητα ζωής, στην προστασία του περιβάλλοντος και στην απροθυμία χρήσης στρατιωτικών μέσων για την επίτευξη πολιτικών στόχων. Είναι ακριβώς αυτό το πολύτιμο κεκτημένο, που, επιτρέπει σήμερα στους Γάλλους να τάσσονται με ευρωπαϊκή λογική σε τόσο μεγάλο ποσοστό υπέρ του «όχι». Η επιλογή αυτή είναι πολιτική αντίδραση. Δεν είναι άρνηση του οράματος της Ενωμένης Ευρώπης. Απορρίπτουν την συγκεκριμένη συνθήκη κι όχι γενικά την ανάγκη ύπαρξης Ευρωσυντάγματος. Η διαπίστωση αυτή επιβεβαιώνεται και από το ευρωβαρόμετρο, που τον Ιούλιο 2004 κατέγραψε ότι το 79% των Ευρωπαίων απάντησαν θετικά στο ερώτημα εάν η Ε.Ε. πρέπει να έχει Σύνταγμα έναντι 15% που απάντησαν αρνητικά.

Η μεγάλη πλειοψηφία των πολιτών επιθυμεί μία πιο δημοκρατικά συγκροτημένη, πιο πολιτικά κι αμυντικά χειραφετημένη και πιο κοινωνικά ευαίσθητη Ευρώπη. Και σ' αυτήν δεν ανήκουν μόνο οι υποστηρικτές του «όχι». Πολλοί στην Γαλλία και σε άλλες χώρες είπαν «ναι» στην συνταγματική συνθήκη για να αποτρέψουν μία κατά την γνώμη τους εμπλοκή στην ενοποιητική διαδικασία. Το επικοινωνιακό τέχνασμα των κυβερνήσεων, άλλωστε, ήταν ότι προσπάθησαν να ταυτίσουν το «ναι» με το όραμα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Όπως ήδη σημειώσαμε, μετά το ηχηρό γαλλικό και ολλανδικό «όχι» η Ένωση είναι υποχρεωμένη να ασχοληθεί πιο σοβαρά με τον εαυτό

της, λαμβάνοντας υπόψη το λαϊκό μήνυμα. Κι αυτό πρακτικά σημαίνει ότι η πολιτική της «εύκολης διεύρυνσης» εκ των πραγμάτων τουλάχιστον θα επανεξεταστεί. Εάν η ένταξη της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας έχει ήδη δρομολογηθεί και μ' αυτή την έννοια είναι πολύ δύσκολο μία αναθεώρηση της εν εξελίξει διαδικασίας, δεν ισχύει το ίδιο για την Τουρκία, την Κροατία και όσες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης αναμένουν στην ουρά. Οι επιπτώσεις γι' αυτές θα είναι εκ των πραγμάτων αρνητικές, έστω κι αν οι Βρυξέλλες αποφεύγουν να το δηλώσουν ευθέως.

Είναι κοινός τόπος ότι μία από τις βασικές αιτίες του γαλλοουλανδικού «όχι» και ευρύτερα του κύματος δυσαρέσκειας, που σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό σαρώνει την «Ευρώπη των 15», οφείλεται στην πρόσφατη μαζική διεύρυνση και στην προοπτική της ένταξης μεγάλων και συγκριτικά πτωχών χωρών. Αξίζει να υπογραμμιστεί ότι ακόμα και σήμερα παραμένει αναπάντητο το κρίσιμο ερώτημα ποιο είναι το ανατολικό σύνορο της Ευρώπης. Οι πολιτικές ελίτ της Γηραιάς Ηπείρου μοιάζουν ανίκανες να διατυπώσουν μία στρατηγική τουλάχιστον ως προς τα όρια της διεύρυνσης. Το αποτέλεσμα είναι ότι αυτή η σύγχυση τροφοδοτεί προσδοκίες, οι οποίες σταδιακά δημιουργούν δεσμεύσεις. Εάν εντάξουν την Τουρκία, πώς άραγε οι Ευρωπαίοι θα αρνηθούν υποψηφιότητες από τον Καύκασο, τη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική;

Εάν δεν τεθούν, όμως, όρια στη διεύρυνση, η Ε.Ε. θα τείνει να μετατραπεί σ' ένα τεράστιο ανομοιογενές και γι' αυτό χαλαρό και δυσκίνητο και πλαδαρό υπερκρατικό μόρφωμα, το οποίο θα κινδύνευε να καταρρεύσει υπό την πίεση του ίδιου του του βάρους. Δεν είναι τυχαίο ότι είναι τόσο πολύ της μόδας η περιβόητη θεωρία της «μεταβλητής γεωμετρίας», σύμφωνα με την οποία γύρω από τον σκληρό πυρήνα της Ένωσης θα κινούνται σε διαφορετικές ταχύτητες και σε διαφορετικές αποστάσεις ομάδες χωρών της ευρωπαϊκής κι όχι μόνο περιφέρειας. Στην πραγματικότητα, οι ηγέτες των ισχυρών χωρών-μελών αποφάσισαν την τελευταία διεύρυνση, έχοντας στο πίσω μέρος του μυαλού τους αυτή την θεωρία. Δεν είναι τυχαίο ότι οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις των «10» ολοκληρώθηκαν σε σύντομο χρόνο. Στην περίπτωση της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας, μάλιστα, ολοκληρώθηκαν σε χρόνο-ρεκόρ, αν συνυπολογιστεί η απόσταση που πρέπει να διανύσουν. Υπενθυμίζουμε, ότι οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις της Ισπανίας και της Πορτογαλίας, οι οποίες ήταν συγκριτικά πολύ πιο ώριμες, διήρκεσαν μία δεκαετία.

Το σχέδιο των πολλών ταχυτήτων, ωστόσο, προσκρούει σε δύο εμπόδια. Η ιδέα συγκρότησης και θεσμικά ενός σκληρού πυρήνα θα βρίσκει πάντα κατηγορηματικά αντίθετες όλες τις χώρες, που φοβούνται ότι θα αποκλειστούν απ' αυτόν. Επιπλέον, οι ενδιαφερόμενες να τεθούν σε τροχιά ένταξης χώρες είναι διατεθειμένες να περάσουν από μεταβατικά στάδια προσαρμογής, αλλά θεωρούν αδιαπραγμάτευτο δικαίωμά τους στο τέλος της διαδρομής να καταστούν πλήρη μέλη. Το ζήτημα αυτό, όπως και τα ζητήματα του βαθμού εμβάθυνσης και των ορίων της διεύρυνσης, είναι πτυχές της ευρωπαϊκής αρχιτεκτονικής, η οποία δυστυχώς δεν συζητείται επαρκώς. Η πρακτική τόσο των κυβερνήσεων όσο και της Κομισιόν είναι να αναζητεί κάθε φορά συμβιβαστικές λύσεις. Αυτό είναι σε μεγάλο βαθμό αναπόφευκτο, αλλά από την άλλη πλευρά έχει μετατραπεί σ' έναν τρόπο λειτουργίας, ο οποίος αναγορεύει σε καθοριστικό παράγοντα τους εκάστοτε τακτικισμούς και εμποδίζει την χάραξη στρατηγικής.

Δεν είναι τυχαίο ότι το ζήτημα της τουρκικής ένταξης κατά έναν τρόπο συμπυκνώνει τα πιο κρίσιμα στρατηγικά διλήμματα της Ευρώπης: τον βαθμό εμβάθυνσης και ειδικά το ζητούμενο της πολιτικής ενοποίησης, την ισορροπία στις ευρωαμερικανικές σχέσεις και βεβαίως τον χαρακτήρα της ίδιας της Ένωσης, που έχει άμεση σχέση με τα όρια της διεύρυνσης. Δεν είναι μόνον η Τουρκία που θα μεταλλαγεί κατά την διάρκεια της προσαρμογής της στο κοινοτικό κεκτημένο. Η ένταξη μίας τόσο μεγάλης μουσουλμανικής χώρας εκ των πραγμάτων θα επιφέρει σημαντικότερη μετάλλαξη όχι μόνο της πολιτισμικής, αλλά και της πολιτικής φυσιογνωμίας της Ευρώπης.

Οι ΗΠΑ έχουν εδώ και χρόνια αναλάβει την εργολαβία να θέσουν την Τουρκία σε τροχιά ένταξης. Επικαλούνται το στερεότυπο του κινδύνου διολίσθησης στον ισλαμικό φονταμενταλισμό, αλλά η στάση τους οφείλεται περισσότερο στην στρατηγική εκτίμησή τους ότι η ένταξή της θα αποδυναμώσει την Ε.Ε. Πρώτον, γιατί θα την γονατίσει οικονομικά, αφού ο κοινοτικός προϋπολογισμός δεν θα αποφύγει στο τέλος να πληρώσει μεγάλο μέρος από το τεράστιο κόστος του εκσυγχρονισμού της υπανάπτυκτης τουρκικής οικονομίας. Δεύτερον, γιατί κατά πάσα πιθανότητα θα παρεμποδίσει την πολιτική χειραφέτηση της Γηραιάς Ηπείρου. Οι Τούρκοι δεν αναμένεται να εγκαταλείψουν, την έστω και προβληματική, αυτή την περίοδο ειδική σχέση τους με την Ουάσινγκτον. Επιπροσθέτως, ο πληθωρικός εθνικισμός και η νοοτροπία του μετακεμαλικού καθεστώτος το καθιστά αρνητικό σ' οτιδήποτε μειώνει την κυριαρχία του και περιορίζει το «εθνικό εγώ», προκειμένου να

καταστεί δυνατή η χάραξη μίας κοινής ευρωπαϊκής γραμμής. Κατά συνέπεια, θα είναι άκρως επιφυλακτικό απέναντι στις προσπάθειες πολιτικής ενοποίησης.

Ο Ζισκάρ Ντ' Εσταίν είχε εγκαίρως δηλώσει ότι η Τουρκία είναι ξένο σώμα για την Ευρώπη, αλλά η θέση αυτή δεν έγινε αποδεκτή, παρ' ότι την υποστήριζαν πολλοί περισσότεροι απ' όσους το δήλωναν δημοσίως. Οι κυβερνήσεις των χωρών-μελών, που με τον έναν ή τον άλλο τρόπο προσβλέπουν στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, αρχικά τήρησαν μία επαμφοτερίζουσα στάση και τελικώς αφενός υπέκυψαν στις αμερικανικές πιέσεις κι αφετέρου εγκλωβίστηκαν στους δικούς τους κοντόθωρους τακτικισμούς. Είναι σαφές, ότι για λόγους γεωπολιτικούς και εμπορικούς θέλουν την Τουρκία προσδεδεμένη στο ευρωπαϊκό άρμα. Δεν την θέλουν, όμως, πλήρες μέλος.

Το πρόβλημα δεν είναι η θρησκευτική διαφορά. Είναι η πολιτισμική. Στην Ευρώπη κατοικούν σήμερα διασκορπισμένοι μερικά εκατομμύρια μουσουλμάνοι μετανάστες. Αυτό, όμως, είναι διαφορετικό από την ένταξη μίας μουσουλμανικής χώρας με τέτοιο πληθυσμιακό όγκο, ο οποίος, λόγω του υψηλού ρυθμού δημογραφικής ανάπτυξης θα είναι — όταν και εφόσον ενταχθεί — μακράν η πολυπληθέστερη χώρα της Ένωσης. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι θα έχει την πολυπληθέστερη κοινοβουλευτική ομάδα στο Ευρωκοινοβούλιο και τις περισσότερες ψήφους στα Συμβούλια Υπουργών. Με άλλα λόγια, για ένα μεγάλο αριθμό θεμάτων θα είναι εξαιρετικά δύσκολο να ληφθεί απόφαση, χωρίς την θετική ψήφο της Τουρκίας.

Η πολιτισμική διαφορά και η εισβολή μεταναστών δεν αναφέρεται, αλλά επηρεάζει αποφασιστικά, ειδικά τους απλούς πολίτες. Όπως προκύπτει από τις μετρήσεις, η προοπτική ένταξης της Τουρκίας βιώνεται ως απειλή από την μεγάλη πλειοψηφία των Ευρωπαίων. Για όλους αυτούς τους λόγους, οι ευρωπαϊκές ελίτ θα επιθυμούσαν η τουρκική υποψηφιότητα να κρατήσει μια αιωνιότητα. Αυτό, βεβαίως, δεν μπορεί να συμβεί. Υπενθυμίζουμε, ότι τον Δεκέμβριο του 1999 στη σύνοδο κορυφής του Ελσίνκι είχαν αναγορεύσει την Τουρκία υποψήφια προς ένταξη χώρα για λόγους πολιτικής σκοπιμότητας κι όχι γιατί πληρούσε τα υφιστάμενα κριτήρια. Τότε, όμως, οι Ευρωπαίοι ηγέτες θεωρούσαν ότι η δέσμευση που αναλάμβαναν ήταν γενική. Τον Δεκέμβριο 2002 στην Κοπεγχάγη είχαν αφήσει την γειτονική μας χώρα μετεξεταστέα, αλλά, όπως ήταν αναμενόμενο, τον περασμένο Δεκέμβριο ικανοποίησαν το αίτημά της. Της έδωσαν ημερομηνία έναρξης ενταξιακών διαπραγματεύσεων και κατ' αυτό τον τρόπο την έθεσαν σε τροχιά ένταξης, έστω κι αν έθεσαν μία σειρά από πρωτοφανείς όρους.

Είναι εμφανές, ότι ουκ ολίγες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις επιθυμούν η προοπτική ένταξης της Τουρκίας να εκτραπεί στην πορεία σε μία «ειδική σχέση». Η Ε.Ε. προτίμησε να οχυρωθεί πίσω από τα κριτήρια της Κοπεγχάγης, αντί να απαντήσει στο ερώτημα εάν η Τουρκία έχει ή όχι θέση στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα. Με τις γραφειοκρατικές μεθοδεύσεις απέφυγε να έλθει αντιμέτωπη και με το στρατηγικό ζήτημα και με τις εσωτερικές της αντιθέσεις για το θέμα. Το πρακτικό αποτέλεσμα ήταν ότι η κρίσιμη απόφαση του Δεκεμβρίου 2004 ελήφθη όχι επειδή η Ένωση ήθελε την Τουρκία, αλλά επειδή δεν μπορούσε να της πει όχι! Οι Ευρωπαίοι σύρθηκαν σε μία απόφαση, της οποίας οι επιπτώσεις τρώμαζαν και τους ίδιους.

Το γαλλικό και το ολλανδικό «όχι» αλλάζει, όμως, την δρομολογημένη πορεία. Εκτός των άλλων υποχρέωσε τις κυβερνήσεις των χωρών-μελών να αναθεωρήσουν την στάση τους, έστω κι αν αυτό δεν πρόκειται να γίνει στο θεσμικό επίπεδο. Η πολιτική τους βούληση έχει διαφοροποιηθεί. Είναι αξιοσημείωτο, ότι η ηγέτης των Γερμανών Χριστιανοδημοκρατών Άγγελα Μέρκελ, που οι δημοσκοπήσεις την φέρουν να είναι η επόμενη καγκελάρια, χαρακτήρισε «αρκούντως καταστροφικό» το γεγονός πως η Τουρκία εξακολουθεί να μη συνάπτει διπλωματικές σχέσεις «ούτε με την Αρμενία, ούτε με την Κύπρο». Ενδιαφέρον σ' αυτό το ρευστό πολιτικό περιβάλλον έχει το παιχνίδι γύρω από το πρωτόκολλο για την τελωνειακή ένωση της Τουρκίας με την Κυπριακή Δημοκρατία. Ο Ταγίπ Ερντογάν έχει δηλώσει ότι θα το υπογράψει, αλλά αρνείται να το φέρει στην Εθνοσυνέλευση προς κύρωση πριν τις 3 Οκτωβρίου. Με άλλα λόγια, η Άγκυρα επιδιώκει να αρχίσουν οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις, χωρίς να έχει εκπληρώσει την υποχρέωσή της έναντι της Ε.Ε. Μέχρι πρότινος ήταν δεδομένο ότι οι μεγάλοι εταίροι μας θα προσπαθούσαν να παρακάμψουν την τουρκική ασυνέπεια. Είχαν, μάλιστα, αρχίσει και τις σχετικές μεθοδεύσεις. Σήμερα, όμως, το κλίμα είναι διαφορετικό. Δεν αποκλείεται καθόλου το Κυπριακό να χρησιμοποιηθεί ως ανάχωμα στην τουρκική πορεία προς την Ευρώπη.

Συνειδητοποιώντας ότι η πορεία προς την Ευρώπη είναι υπονομευμένη, οι Τούρκοι αρχίζουν να προβληματίζονται για την θέση και τον προσανατολισμό τους. Η απουσία τους σ' όλα τα επίπεδα από τις Βρυξέλλες στην σύνοδο κορυφής του Ιουνίου 2005 ήταν ηχηρή. Όπως ηχηρή είναι και η προσπάθειά τους να αναθερμάνουν τις βαθιά τραυματισμένες σχέσεις τους με τις ΗΠΑ. Δεν πρόκειται, όμως, να προχωρήσουν σε σπασμωδικές κινήσεις μέχρι να δουν στην πράξη τις προθέσεις

της Ε.Ε. Η συζήτηση στους κόλπους των ελίτ, πάντως, δείχνει να έχει ανοίξει. Στο προσκήνιο επανέρχεται η αντίληψη ορισμένων σκληροπυρηνικών της στρατογραφειοκρατίας ότι εφόσον «οι Ευρωπαίοι δεν μας θέλουν», η Τουρκία πρέπει να προχωρήσει σαν σημαντική εθνικιστική περιφερειακή δύναμη.

Ξεκάθαρο σ' ότι αφορά την προοπτική ένταξης της Τουρκίας είναι το Λονδίνο, που επιδιώκει να μετατρέψει την Ένωση σε μία κοινή αγορά. Ως εκ τούτου, θεωρεί ότι η μελλοντική ένταξη της Τουρκίας και άλλων χωρών στην περίμετρο της Γηραιάς Ηπείρου όχι μόνο δεν δημιουργεί προβλήματα, αλλά είναι και συμφέρουσα. Είναι αντιφατική, όμως, η ίδια η ευρωπαϊκή πολιτική των Βρετανών. Συμμετέχουν σ' ένα εγχείρημα που σε μεγάλο βαθμό δεν πιστεύουν. Από την μία πλευρά, δεν επιθυμούν να μείνουν εκτός του νυμφώνος, αλλά από την άλλη δεν επιθυμούν να δεσμευθούν από τις συνέπειες των βημάτων προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Και βεβαίως επιθυμούν να διατηρήσουν σε πρώτο πλάνο την περιβόητη ειδική σχέση τους με την Ουάσινγκτον.

Το αποτέλεσμα είναι να λειτουργούν συνεχώς σαν βαρίδι και εμπόδιο στην ενοποιητική διαδικασία. Ακόμα κι όπου τελικώς συμφωνούν, όπως στην συνταγματική συνθήκη, το έκαναν αφού προηγουμένως συρρίκνωσαν όσο μπορούσαν περισσότερο τις προβλεπόμενες προωθητικές διατάξεις και επέβαλαν σε μεγάλο βαθμό την δική τους νεοφιλελεύθερη αντίληψη. Η στάση του Λονδίνου δεν είναι καθόλου άσχετη με το γεγονός ότι οι ΗΠΑ δεν έβλεπαν ποτέ με καλό μάτι την ένωση της Γηραιάς Ηπείρου, επειδή θεωρούν το εγχείρημα δυνάμει ανταγωνιστικό της δικής τους ηγεμονίας. Οι Αμερικανοί θέλουν η Ε.Ε. να μην υπερβεί το σημερινό καθεστώς της προβληματικής διακυβερνητικής συνεργασίας και εάν είναι δυνατόν να οπισθοδρομήσει στο επίπεδο μίας ζώνης ελεύθερων συναλλαγών. Η αντίθεση αυτή συνήθως ακολουθεί υπόγειες διαδρομές, αλλά ουσιαστικά επικαθορίζει θέσεις και διαμορφώνει πολιτικές συμπεριφορές. Όταν ο Ντόναλντ Ράμσφελντ αντιπαρέβαλε τη «νέα Ευρώπη» με την «παλαιά» σχηματοποιούσε την πραγματικότητα, αλλά ο λόγος του δεν ήταν χωρίς πολιτικό αντίκρισμα. Στην πραγματικότητα, βεβαίως, η αντίθεση είναι ανάμεσα σε όσους επιδιώκουν την πολιτική χειραφέτηση της Γηραιάς Ηπείρου και σ' εκείνους που στο όνομα του Ατλαντισμού υποστηρίζουν τη συνέχιση της ιδιότυπης αμερικανικής κηδεμονίας, η οποία επεδλήθη μετά το 1945 και παγιώθηκε, λόγω του Ψυχρού Πολέμου.

Η στρατηγική του Ηνωμένου Βασιλείου φάνηκε πολύ καθαρά στην σύνοδο κορυφής, που ασχολήθηκε με τον κοινοτικό προϋπολογισμό τον

Ιούνιο 2005. Ο Τόνι Μπλερ, σε μία επίδειξη πολιτικής σοφιστείας, έφθασε στο σημείο να επικαλεστεί την απόρριψη του Ευρωσυντάγματος για να στηρίξει τις απόψεις του για την Ευρώπη. Κι αυτό, όταν είναι ξεκάθαρο πως τα «όχι» εκφράζουν την αντίθεση των πολιτών αφενός στην τάση αποδόμησης του «κοινωνικού κράτους» και αφετέρου στην «εύκολη διεύρυνση». Σ' αυτούς τους τομείς, δηλαδή, που οι βρετανικές θέσεις είναι πολύ περισσότερο «κόκκινο πανί» από την απορριφθείσα συνταγματική συνθήκη.

Ο Τόνι Μπλερ διάλεξε πολύ προσεκτικά τις φράσεις με τις οποίες απευθύνθηκε στο Ευρωκοινοβούλιο. Το ζήτημα, όμως, δεν είναι τα ρητορικά σχήματα, αλλά η πολιτική πράξη. Τι αξία έχει η δήλωσή του ότι είναι «παθιασμένος υποστηρικτής της Ευρώπης», όταν το Λονδίνο κατά κανόνα λειτουργεί ως παράγοντας ανάσχεσης της ενοποίησης; Και τώρα, που αποδυναμώθηκαν οι Ζακ Σιράκ και Γκέρχαρντ Σρέντερ, εκμεταλλεύεται την ευκαιρία για να λειτουργήσει ως παράγοντας αποδόμησης. Ο Βρετανός πρωθυπουργός έχει κάποιο δίκιο όταν ζητάει αναθεώρηση της κοινής αγροτικής πολιτικής. Ήγειρε αυτό το θέμα, όμως, ως αντιπερισπασμό. Στόχος του είναι να εκτρέψει την πίεση που του ασκείται για να περιοχέει το σκανδαλώδες προνόμιο της χώρας του να της επιστρέφονται από τον κοινοτικό προϋπολογισμό περίπου πέντε δισ. ευρώ ετησίως.

Ο Βρετανός πρωθυπουργός προβάλλει επιλεκτικά ορισμένες αλήθειες για να υπονομεύσει κι όχι για να προωθήσει το ενοποιητικό εγχείρημα. Δεν έκρυψε, άλλωστε, ποτέ την επιδίωξή του να καθηλώσει την Ε.Ε. στο πλαίσιο μιας χαλαρής διακυβερνητικής συνεργασίας και εάν είναι δυνατόν να την οπισθοδρομήσει στο επίπεδο μιας ζώνης ελεύθερων συναλλαγών. Και πάντα έκανε ό,τι μπορούσε για να υπονομεύσει την πολιτική χειραφέτησή της. Το πρόβλημα, λοιπόν, δεν είναι οι επιμέρους θέσεις του Λονδίνου, αλλά το γεγονός ότι συνεχίζει να πατάει σε δύο βάρκες και να λειτουργεί σχεδόν διαλυτικά. Την ίδια ώρα που ο Τόνι Μπλερ τάσσεται υπέρ της αμετροεπούς διεύρυνσης, αρνείται πεισματικά την αύξηση των ιδίων πόρων της Ένωσης, μέσω της οποίας και μόνο μπορεί να χρηματοδοτηθεί η σύγκλιση. Η αντίφασή του, όμως, είναι μόνο στο ρητορικό επίπεδο. Επί της ουσίας, είναι συνεπής με τον εαυτό του. Πρόθεσή του είναι να υποβαθμίσει την Ευρώπη σε μία κοινή αγορά, στην οποία δεν θα τίθεται θέμα πραγματικής σύγκλισης.